

15. Yüzyıl Osmanlı Kroniklerinde And/Yemin Kayıtları Records of Oath in 15th Century Ottoman Cronicles

Necdet Öztürk*

Özet

Bu yazıda Osmanlı kroniklerinde bahsi geçen and ve yemin çeşitleri ve şekilleri sıralanmış ve açıklanmıştır.

Anahtar kelimeler: 15. Yüzyıl, Osmanlı, and, yemin, kronik, tarih

Abstract

This article lists and explains the types of oath and the manner/texts of oath which are referred to in 15th Century Ottoman Cronicles.

Keywords: 15th Century, Ottoman, oath, cronicles, history

* * *

Osmanlı Devleti, küçük bir sınır/uc beyliği olarak kuzeybatı Anadolu'da (*Söğüt-Eskişehir-Bilecik*), 14. yüzyılın başlarında kuruldu. Bu coğrafya, Bizans (Doğu Roma) Devleti ile Anadolu Selçuklu Devleti'nin sınır bölgesidir. Uclardaki gazilerin/alperenlerin doyum seferleri başlangıçta bu bölgedeki Bizans vilayetlerine yönelikti. Zamanla fetihler başka istikametlere doğru genişleyerek devam etti. Osmanlıların Anadolu'da toprak kazanımları sürerken, 14. yüzyılın ortalarında Rumeli'ye geçişle birlikte fetihler Rumeli ve Balkanlara uzandı. Osmanlıların Anadolu'da savaş hâlinde bulunduğu tek devlet Bizans değildi. Ortaya çıkışları itibariyle çoğu Osmanlı Beyliği ile çağdaş bazı Anadolu Türk beylikleri ile de çatışmalar oluyordu. Özellikle sınır komşuları Germiyanoğulları (Kütahya) Osmanlılara karşı düşmanca hareket etmekteydi. Daha sonra Osmanlıların egemenlik alanları Orta Anadolu'ya doğru kayınca, Osmanlılar bu defa Karamanoğulları (Konya) ile de karşı karşıya geldiler. Bu beylik kendini Anadolu Selçuklu Devleti'nin varisi olarak görmekteydi. O yüzden Osmanlı-Karamanlı mücadelesi, Fatih Sultan Mehmed zamanında Karamanoğulları toprakları Osmanlı

---

* Prof. Dr. Necdet Öztürk, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, İstanbul.

ülkesine katılmaya kadar sürdü. Bu iki hanedan arasındaki ‘siyasî evlilik’ de pek işe yaramamıştı. Çünkü, Karamanlılar her fırsatta Osmanlılara karşı düşmanca tavır takınmayı sürdürdüler. Bazen diğer Türk beylikleriyle hatta Hıristiyan devletleriyle Osmanlılara karşı ittifak dahi yapabiliyorlardı.

Osmanlı hanedanı ile Karamanoğulları arasındaki siyasî ilişkileri düzeltmeye yetmeyen şu evlilik metinleri örnek olarak verilebilir:

“Sultan I. Murad’ın kızı Sultan Hatun, Karamanoğlu Alaaddin Bey’in hatunu idi. Alaaddin Bey, Sultan Murad’ın kendisine kızgın olduğunu, aman vermeyip kendisini ele geçirmek istediğini gördü. Sultan Hatun’a haber gönderip, “Babandan dilek etmezsen Konya’yı alır, beni de öldürür, lütfen bana yardım et. Hünkârın elini öpüp benim günahımı affettir.” dedi.”¹

“II. Murad, yedi kız kardeşinden üçünü Karamanoğullarıyla evlendirdi; birini İbrahim, birini Alaaddin, birini İsa’yla evlendirmişti.”²

Osmanlı Devleti gerek Anadolu’da gerek Rumeli ve Balkanlarda savaştığı ülkelerle pek çok *andlaşma* yapmıştır. Belli bir süre yürürlükte kalması öngörülen bazı andlaşmalar, tek taraflı olarak sürenin bitiminden önce bozulmuştur. Ahdi/barışı bozmak (*nakz-i ahd: ahdi bozma, bir sözleşmeyi yok sayma*) isteyen devlet, barış yaptığı ülkenin zaafından yararlanmak için fırsat kollardı. Karamanoğullarının bu yola sıkça başvurduğu görülmektedir. Mesela Sultan I. Murad bütün hazırlıklarını Balkanlara düzenleyeceği sefer için yaptığı ve tam da sefere çıkacağı bir vakitte Karamanoğlu’nun Osmanlı topraklarına girdiği haberini alır; beyleri ve komutanları ile durumu istişare eder. Murad, bir Müslüman ülkeye sefer yapmayı istemediği halde Karamanoğulları üzerine yürümek zorunda kalır. Padişahın üzerine geldiği haberini alan Karamanoğlu elçi göndererek, yaptıklarından pişmanlık duyduğunu söyler ise de Murad sefer kararından dönmez. Karamanoğulları, Osmanlıların özellikle Balkanlarda meşgul oldukları zamanları ve saltanat değişikliklerini, kendileri için ‘fırsat ânı’ bilmişlerdi. Kuşkusuz bu, sadece Karamanoğulları örneği ile sınırlı değildir. Aslında tarihin her döneminde bu tür örnekleri görmek mümkündür.

Neşri’den yaptığımız şu alıntı, Karamanoğullarının yaptığı andlaşmalara sadık kalmadığını, Osmanlıları savaşa tahrik edici sözler sarf ettiğini, çok açık olarak ortaya koymaktadır:

“Karamanoğlu hünkâra elçi gönderip söyledi: “Askerim, askerince var. Eğer barışırsan barışırim, savaşırsan savaşırim. Derdine dert, ölümüne ölüm.” Sultan Murad Gazi cevap

¹ Necdet Öztürk, *Neşri Tarihi*, İstanbul 2008, s. 107.

² Nihal Atsız, *Âşıkpaşazade Tarihi*, İstanbul 1949, s. 164-165; Necdet Öztürk, *age.*, s. 266-267.

verdi: “Bire hey zavallı ve bozguncu zalim! Benim kastım, gece gündüz gaza ile meşgul olmaktır. Benim gazama mani olup Müslümanları ben gazada iken incitirsin. *Ahd ü eman/aman* bilir adam değilsin. Seni kırmayınca ben huzur ile gaza edemem. Nice barışmak ki, gazaya mani olana gaza, en büyük gazadır. Hazır ol vaktine” dedi. Karamanoğlu bunu işitince hemen beylerini toplayıp gönüllerini aldı. Beylerin her biri Karamanoğlu önünde yer öpüp, yüz döndürmemeye *ahd edip, and içtiler*.

Murad Han Kütahya’ya çıktı. Karamanoğlu elçi gönderip, barışmak talep etti. Murad Han: “Bunu evvel deseydi olurdu. Ama şimdi asker toplayıp buraya geldim. İş bir yana olmak gerek. Benimle Karamanoğlu nice kere *ahd ü eman edip [andlaşma yapıp]*, sonra yine *nakz-i ahd edip [andlaşmayı bozup]*, ben gaza ile meşgul iken gelip il vurup, Müslümanları incitmiştir.” dedi.”³

15. yüzyıl Osmanlı kronik metinlerinde Osmanlı Devleti’nin çeşitli devletlerle yaptığı andlaşmalar Arapça (A), Farsça (F) ve Türkçe (T) sözcüklerle ifade edilmiştir: *ahd* (A): and, yemin, söz verme; *sulh* (A): barış, barışma, barışıklık; *musâlaha* (A, *sulh*’den): barışma, uzlaşma, barış; *muâhede* (A, *ahd*’den): and içme, andlaşma; *yemîn* (A): and; *peymân* (F): and, yemin, ahd; *ahd ü peymân* (A-F): yemin, and; *ahd ü peymân etmek* (A-F-T): andlaşmak, barış yapmak; *and*; *barış* (T) gibi. Bazı tarih yazarları andlaşma ifade eden Arapça, Farsça ve Türkçe sözcükleri bir arada kullanmışlardır. Kronik metinlerinin bir kısmında bu kullanım sıkça geçer. Şu iki örnek metin, bu konuda bir fikir verebilir:

“Osman Gâzi oğlu Orhan’ı Bursa fethine gönderdi. Bursa’yı hisar edip egirdiler [kuşattılar]. Kâfirleri aciz kalmışlardı açlıktan. Köse Mihâl ki adı Abdullah idi. Abdullah ve Turgut Alp’ı bile koştı. Bursa üzerinde azim cenk ettiler. Bursa tekvuruna Berasak derlerdi. Tekvur aciz olup sonra *sulhla* verdiler. Orhan Gâzi ile *sulh edip, barışıldı*. Hisarı verdiler *ahd ile peymân ile*. Tekvuru çıktı oğlu ile kızı ile malı ile esbabı ile. Bir habbesini [habbe: buğday arpa gibi şeyler] almadılar. Çıktı İstanbul’a gitti. Orhan Gâzi Bursa’yı 726 (1326) yılında fethetti.”⁴

“Dulkadiroğlu Alâüddeve Davud Paşa ile gelip buluştular. Davud Paşa Alâüddeve’ye gayet hürmet edip Dulkadiroğlu Alâüddeve dahi Davud Paşa’ya muavin olup bir yerde buluşup meşveretleşip, Davud Paşa Alâüddeve’yi hilatleyip, andan [sonra] dönüp gelip Varsak tarafına varıp, Varsak beğlerini ele getirip [yakalayıp], kimini hapsedip ve kimisini öldürüp ve kimini yine *sulh* ile azat edip ve Turgud beğleri bâki kim varsa kaçıp gittiler. Her

³ Necdet Öztürk, *age.*, s. 101-103.

⁴ Necdet Öztürk, *Oruç Beğ Tarihi*, 2. Baskı, İstanbul 2008, s. 15.

birisi bir tarafa gidip sonra Varsak beğleri ve Turgut beğleri bâki kalan kim varsa gelip Davud Paşa ile *sulh olunup, barışılıp; ahd ü peymân edip, andlaşıp, sulh u musâlaha olundu.*”⁵

Biz, andlaşma ifade eden *ahd, muâhede, sulh, musâlaha, peyman, ahd ü peyman, and, yemin* sözcüklerinden *and* ve *yemin* sözcüklerinin yer aldığı örnek metinlerin sadeleştirilmiş biçimlerini aşağıda veriyoruz. Buna göre:

1. And

Tatarların/Moğolların *and bozması*

“Müslüman çerisi Kara Hisar kalesine erişip savaşa başladılar. Kalenin güney yanı Er Tuğrul’un [Osman Gazi’nin babası] payına düşmüştü. O yanın kâfirleri şaşırıp ne yapacaklarını bilmediler. Barış dilediler. [Selçuklu] sultanı razı olmuyordu. Fakat birden Tatar yine yağdı olup ‘*and bozdu*’ ve İslâm ülkesini yağma edip Müslümanların çoluk çocuğunu tutsak etti ve Müslümanlara yakışmayacak nice nesnelere kötü işli, aldayıcı kurnaz Tatarlar yaptı diye haber erişti.”⁶

Osman Gazi’nin Çavdar Tatarlarına *and vermesi*

“Osman Gazi, Lefke Gazası’na gidince Germiyan’dan Çavdar Tatarı gelip Karahisar’ın pazarına saldırdılar. Orhan Gazi, Eskişehir’de at nallatıyordu. Çavdar olayını bildirdiler. Hemen atlandı. Bu olayı işitenler Orhan’ın yanında toplandılar. Orhan, hemen hareket etti. Dağ arasında Oynaş Hisarı dedikleri harabe bir hisar vardır, Çavdar Tatarlarına orada yetişti. Pazardan aldıkları her ne varsa hepsini bıraktırdı. Kimini yakaladı, kimini kılıçtan geçirdi. Çavdar Tatarı’nın oğlunu ele geçirdi. Osman Gazi gelinceye kadar hapsettiler. Osman, gazadan dönünce Orhan bu olayı kendisine arz etti. Osman, “Bu zalimler, Müslümandırlar, onları öldürmek olmaz.” diyerek, ‘*and verip*’ [*yemin ettirip*] *azat etti. O zamandan ta Yıldırım Han zamanına kadar asla düşmanlık etmediler. Şimdi dahi o nesilden vardır. Onlara ‘Çavdarlı’ derler.*

Osman Gazi, Çavdar Tatarı’nın oğluna *and vermişti*. And gereğince yine babasına gönderdikten sonra oğlu Orhan’a, “Oğul! Her ne kadar bu Tatar ile *ahd edip* [*and yapıp, barış yapıp, and verip*] [*yemin ettirip*] gönderdik ise de bu Tatar, ‘*and bekler*’ [*and/yemin tutar*] kavim değildir. Ben burada oturayım. Bu kez sen var, gaza et. Hak Taala’nın zafer vermesi ümit olunur.” diyerek, Akça Koca’yı, Konur Alp Gazi’yi, Abdurrahman Gazi’yi ve Köse

⁵ Necdet Öztürk, *Oruç Beğ Tarihi*, 2. baskı, İstanbul 2008, s. 139.

⁶ Nihal Atsız, “Şükrullah, *Behcetü’t-tevarih*”, *Osmanlı Tarihleri I*, İstanbul 1949, s. 52.

Mihal'i Orhan'ın yanına verip, Karaçepiş ve Karatekin'e gönderdi. Orhan'ın yalnız başına ilk seferi budur.”⁷

II. Murad'ın Karamanoğlu'na *and vermesi*

“Sultan Murad baltacılar gönderip Taş'a yol yapıp Karamanoğlu'nu ele geçirmek maksadını güttü. Bu maksatla varıp Bozkır'a çıktılar. Karamanoğlu bunların maksatlarının başka olduğunu anladı. Hemen Mevlana Hamza'yı elçi olarak gönderdi ve “Hünkâr, bizim küstahlığımızı mazur görsün. Bu defa da suçumuzu affetsin.” diyerek yalvarıp yakardı, ettiği işe pişman oldu. Mevlana Hamza hünkâra, “Karamanoğlu aldığı Hamit ilinden de elini çekti. Sultanım bu kere de bizi bağışlasın.” dedi. Hediyeler sunup hünkârın elini öptü.

Hünkâr, “Mevlana Hamza! Senin hatırın için onun suçunu bağışladım ama bu vilayeti ona ben verdimdi, bundan sonra kardeşi İsa'ya veririm.” dedi. İsa o vakit hünkârın yanında idi.

Hünkâr, Karamanoğlu'nun suçunu affetti. Kendisi de Mevlana Şükrullah'ı elçi olarak gönderdi. Elçi, bundan böyle hiçbir sebeple asla düşmanlık etmeyeceğine dair Karamanoğlu'na *and verdi [yemin ettirdi]*.

Bu olaylar, hicretin 838 (1434) yılında meydana geldi.”⁸

II. Mehmed'in Karamanoğlu'na *and vermesi*

“Sultan Mehmed [Fatih], tahta geçer geçmez âleme düzen vermeye başladı... Devlet atına binerek büyük bir ordu ile Bursa'ya vardı. ... Bursa'dan hareket eden Sultan Mehmed, Akşehir'e çıktı. Akşehir ve Beyşehir halkı karşılayıp itaat ettiler. Karamanoğlu İbrahim Bey, Taş'a girip yine yalvarmaya başladı, “Günahlarıma tövbe ettim ve yaptığım işlere pişmanım.” deyip yalvardı.

Hünkâra gelip, “Baban ve deden Karaman vilayetini fethettikten sonra merhamet edip, burasını yine Karamanoğlu'na verip gitmişlerdir. Karamanoğlu, ‘Kızımı vereyim, her yıl seferine varayım der’. Şimdi, sultanım ne buyurur? Onun suçunu affetsin.” dediler. Sultan Mehmed'i razı ettiler. Sonra Kasapoğlu Mahmud Bey'i elçilikle gönderdiler. O varıp artık düşmanlık etmeyeceğine dair Karamanoğlu'na *and verdi [yemin ettirdi]*. Sultan Mehmed, Karamanoğlu'nun suçunu affederek dönüp yine devletle Bursa'ya yöneldi.”⁹

---

⁷ Necdet Öztürk, *Neşri Tarihi*, İstanbul 2008, s. 58-59.

⁸ Necdet Öztürk, *age.*, s. 283.

⁹ Necdet Öztürk, *age.*, s. 308-309.

Osmanlılara karşı bazı yerel beylerin Karamanoğlu önünde *and içmeleri*

“Karamanoğlu, Sultan Murad’ın üzerine yürüdüğü haberini işitince ileri gelen beylerini teker teker huzuruna çağırıp, onların gönüllerini aldı. Samagaroğlu Hızır Bey, Tatar ulusu Teberrük Bey, Babukoğlu Ali Bey, Dilencioğlu Pir Ali Bey, Karamanoğlu’nun önünde yer öpüp, yüz döndürmemeye *and içtiler*.”¹⁰

Varna kâfirlerinin Varna Hisarı’nı Osmalılara vermek için *and içmeleri*

“Dobrucaoğlu’nun Varna adında sağlam bir hisarı vardı, onu taht edinmişti. Bir gün ansızın iki kâfir Ali Paşa’ya gelerek, “Varna’nın ileri gelenleri, tekfurunu yakalayarak hisarı paşaya vermek için ittifak edip *and içtiler*.” dediler. Paşa, bu habere çok sevindi. Timurtaşoğlu Yahşi Bey’e, “Var, gör. Eğer gerçek ise kaleyi alıp sağlamlaştır. Gelip yine bana kavuş.” dedi.”¹¹

Daraka kâfirlerinin Veziriazam Ali Paşa’yı ikna için *and içmeleri*

“Vezir Ali Paşa Şumnu’da iken Daraka’dan birkaç kâfir paşaya gelip, “Daraka Hisarı’nı verelim, adam gönderin.” dediler. Ali Paşa, Pravadi’nin alındığını müjdeleyen Yahşi Bey’in kulu Eski Bolozlu Murad’ı birkaç yüz kişiyle gönderip, “Var, Daraka Kalesi’ni zapt edip, içine gir otur. İnşallah hünkâr gazadan dönünce sana gereken ihsanı yaparız.” dedi

Bolozlu Murad, Daraka’ya vardı. Kâfirleri yine pişman olup [vazgeçip], kaleyi vermediler. Murad, kalenin etrafını çalıp çarparak, paşanın yanına geldi. Paşa, “Ne tez geldin, vardığın işini ne ettin?” diye sordu. Murad, olayı anlattı. Ertesi gün, kâfirler yine paşaya gelerek, yüzlerini yere vurdular. Ali Paşa, “Bre melunlar! Buraya gelip kaleyi verelim diye bizim sakalımıza gülüp geri gidersiniz. İnşallah sizin hakkınızdan gelirim.” dedi. Kâfirler paşanın bu sözlerini işitince *Hıristos’a [Hazreti İsa] ve İncil’e and içip*, inandırdılar. Ali Paşa, yine Eski Bolozlu Murad’ı gönderdi. Murad, Daraka’ya gelip kaleye girip yerleşti, korunması ile meşgul oldu.”¹²

Karamanoğlu’nun *and içip, andını hile ile bozması*

“Karamanoğlu, ülkesinin ileri gelenlerini dilekçi düşürüp, [Osmanlı padişahı II. Murad ile] yedi yıla degin *ahdleşmişlerdi*. Çok geçmeden Karamanoğlu İbrahim Bey yine yağı [düşman] olmuş. O yerin kadıları ki o zaman araya girip sulh ettirmişlerdi. Onlar söylemişler:

¹⁰ Necdet Öztürk, *age.*, s. 101-102.

¹¹ Necdet Öztürk, *age.*, s. 114.

¹² Necdet Öztürk, *age.*, s. 116.

“Hey Bey! Yedi yıla degin *and içip*, araya adamlar bırakıp [koyup] güç ile barıştık. Vade tamam olmadan yağı olup, *ahd ü peymânı sımak [andlaşmayı/barışı bozmak]* olmaz” demişler. Bunun üzerine Karamanoğlu İbrahim Bey: “Ben o vakit ‘yıl’ demedim ‘yel’ dedim. O vakitten beri yedi yel değil yüz yel oldu. Yüz yel esti” diye cevap vermiş. Şimdi Karamanlılar şunun gibi dindar olur. *Ahdı sıdı [andlaşmayı bozdu]* baştan çıktı. Karamanlılarda bunun gibi *ahd* yoktur. Hem helâl haram olmaz. Ve nicesinden işitmişizdir haram taştır dediklerini. Ve hem Osmanlı ile dost olmazlar. Dostluğu fırsat buluncaya kadardır.”¹³

Karamanoğlu İbrahim Bey’in *and* işmesi [*and içmesi*]

“Geldi didi pâdişâha bir cüvan Kaşdı gitdi Taş-ili’ne Karaman
Ol seker kaya başında karga-vâr Geh biner geh yider iki yorga var
Didi hem vardur babucum iki çift Kim geyem yapışduram ben ana zift
Bulam ol kaçgun kulumu arayam Dağını taşını anun tarayam
Pes Karamanoğlu İbrâhîm Beg İlçi göndürdi der ana turma teg
Elçi geldi ele ayağa düşer İbn-i Mevlânâ zârısı hadden aşar
Merhamet kıldı yine sultân anı Eyledi gamgîn iken şâdân anı
Varuban Mahmûd Beg eyledi pend Sulh İbrâhîm ider çok işdi and
Ol il iderdi du’â leyl ü Nehâr Kim Karaman-ili’n ala şehriyâr
Olmaz anlarun du’âsı müstecâb Bî-«atâ sulhı görür beğler savâb
Şeh dedi hikmetle Yunan illerin Hak vire alam Karaman illerin
Çünkü her iş vaktine merhûn durur Şimdi devrân anı şâha döndürür”¹⁴

“Osmanoğulları ile yaptığı andlaşmayı bozmasına bir anlam veremeyen beyleri, Karamanoğlu’na, “Niçin böyle edersin? Hani yemininiz?” dediler. Bunun üzerine Karamanoğlu, “O vakit koynumda bir güvercin vardı. O can üzerine *and içtim*. Sonra güvercini salıverdim, *and bozuldu*.” dedi. Bu haberi işiten Sultan Mehmed, “O *and* onu bırakmasın, inşallah!” dedi.”¹⁵

Verilen bu metinlerde:

and beklemek : Yemin tutmak

and içmek/işmek: Yemin etmek

¹³ Necdet Öztürk, *Anonim Osmanlı Kroniği*, İstanbul 2000, s. 74.

¹⁴ Necdet Öztürk, *Dütürnâme-i Enverî*, İstanbul 2003, s. 47-48.

¹⁵ Necdet Öztürk, *Neşrî Tarihi*, İstanbul 2008, s. 247, dipnot 3135.

and vermek: Yemin ettirmek

2. Yemin

Osman Gazi'nin, Ulubat Köprüsü'ü geçmeyeceklerine dair Ulubat Tekfuru'na ahdetmesi

“Adranos [Orhaneli], Kestel, Bursa ve Kite tekfurları Osman Gazi'ye karşı anlaştilar. İki taraf karşı karşıya gelince Adranos Tekfuru kaçtı. Kestel Tefuru öldü. Bursa Tekfuru hisarına girdi. Osman'ın karşısında olan Kite Tekfuru da kaçtı. Osman ardına düştü. Ulubat'a kadar kovaladı. Tekfur, Ulubat Köprüsü'nü geçti. Osman Gazi köprübaşında durdu. Ulubat Tekfuru'na haber gönderip, “Kite Tekfuru'nu bana ver, yoksa gölbaşından dolanıp ilini harap ederim.” dedi. Bunun üzerine Ulubat Tekfuru: “Sen ve senin neslinden bir kişinin bu köprüyü beri geçmeyeceğine *ahd edin* ki, yendiğin Kite Tekfuru'nu sana vereyim.” dedi. Osman kabul etti. Ulubat Tekfuru kendisine sığınan Kite Tekfuru'nu Osman'a gönderdi. Ta o zamandan şimdiye dek [15. yüzyılın sonları] Osmanlı soyu *ahdi bozmadı*. Ulubat Köprüsü'nden geçmeyip, sudan kayıkla geçtiler.”¹⁶

Timur'un, Yıldırım Bayezid'i inandırmak için yemin etmesi

“Timur, kendi meclisinde bu tedbiri edince geceleyin Yıldırım Bayezid Han'ı hapisten çıkartıp yanına davet etti. Oğlu Sultan Mehmed'in faaliyetlerini, nice askerleri yenerek yiğitlik ettiğini ve onun hakkında ne düşünmüş ise, onları söyledi. Yıldırım Han, Timur'un söylediklerine inanmayarak, “Sultandan böyle hareketler çıkması mümkün değildir, çünkü o henüz on bir yaşında bir çocuktur. Bunun gibi işler onun elinden gelmez.” dedi. Mecal bulamayıp, “ferman sizindir” dedi.

Bunun üzerine Timur, eğer Çelebi Mehmed gelecek olursa kendisinin ona hiçbir şekilde zararı ve ziyarı dokunmayacağına, onu bağrına basacağına, kızını verip güveyi edineceğine, kendisini yine memleketine göndereceğine çok büyük [gılâz u şidâd ile] *yemin ederek* Yıldırım'ı inandırdı. Birbirlerinin sözlerine inanmış olarak her biri sultana ayrı ayrı mektup yazdı. Timur'un Hoca Mehmed adlı ulu bir adamı vardı, mektupları onun eline verdiler. İyi hilatler ile sultanı davet etmeye gönderdiler.”¹⁷

¹⁶ Nihal Atsız, *Âşıkpaşazade Tarihi*, İstanbul 1949, s. 105; Necdet Öztürk, *age.*, s. 55.

¹⁷ Necdet Öztürk, *age.*, s. 308-309.

Musa Çelebi'nin Rumeli'ye geçip Çelebi Mehmed'e itaat edeceğine dair yemin etmesi

Sultan Mehmed düşmandan kurtulunca vezirleri ve beyleri ile oturup, yiyip içmekle meşgul oldu. Musa Çelebi de bu sohbette birlikte idi. Musa sohbet sırasında ayağa kalkıp Sultan Mehmed'in elini öperek hayli muhabbet gösterdi. Bunu gören sultan son derece ferahladı ve “Ey kardeş! Muradın nedir?” diye sordu. Musa Çelebi de “Ferman padişahımızdır. Ey âlemin şahı! Kardeşimiz Emir Süleyman'ın bize ne türlü iş ettiğini, ne kadar zulüm yaptığını bilirsiniz. Eğer ben kula izin olursa, İsfendiyar'a varıp, ondan gemi isteyerek Rumeli'ye geçeyim. Ümidim, Allah fırsat verirse orada bey olayım. Ve kardeşimiz Emir Süleyman bu olayı işitince hiç durmayıp Rumeli'ye yönelse gerek. Bu takdirde bu memlekette sen tek başına padişah olursun. Eğer müyesser olup da Rumeli'de beylik edersen sikke ve hutbeyi sultanım adına edeyim, sultanımın devletinin günlerine dualar olunsun.” dedi. Bunun üzerine *yemin edip, ahd ü peyman* ettiler. Sultan Mehmed, Musa Çelebi'ye hayli at, elbise ve mal verdi. Sonra Musa vedalaşıp oradan ayrıldı.”¹⁸

Çelebi Mehmed ile Bizans kralı arasında yeminli andlaşma

“Sultan Mehmed, Rumeli'ye gitmek tedbirini edip etrafa mektuplar gönderdi. On beş bin kadar asker toplayıp İstanbul'un karşısına kondu. Sultan Mehmed, İstanbul kralına adam gönderip, birbirlerine hiç zararları olmayacak şekilde musalaha ve muahede ettiler. Çelebi Mehmed eğer Rumeli'ye bey olacak olursa kral bunu saygıyla karşılayacak; eğer Mehmed kardeşi Musa'ya yenilecek olursa vakit kaybetmeksizin Anadolu'ya geçmesi için kral, sultana gemiler verecekti. Bu andlaşma üzerine *yemin ettiler.*”¹⁹

Karamanoğlu'nun hileli yemini ve and içmesi

“Veziriazam Bayezid Paşa, Karamanoğlu'nu alıp gelip Çelebi Mehmed'e arz edince, sultan, “Ey Karamanoğlu! Ben seni neyliyorum?” dedi. Karamanoğlu, “Sultanımın eli bağlı günahkâr kuluyum. Ben kuluna her ne siyaset emretse onu fazlasıyla hak ettim, ferman sultanımındır.” dedi. Sultan Mehmed büyük ve yiğit kişi idi, onu esirgedi ve “Karamanoğlu, gel *yemin et*. Bir daha Müslümanlara zarar etmeyesin.” dedi.

Bunun üzerine Karamanoğlu Mehmed Bey, “baş üzerine” deyip elini göğsüne koyarak, “Şu can bu bedende olduğu sürece, Osmanlı memleketine kötü gözle bakmayayım. Eğer bakarsam Kur'an benden alacaklı olsun!” dedi.

¹⁸ Necdet Öztürk, *age.*, s. 221.

¹⁹ Necdet Öztürk, *age.*, s. 221.

Bu yemini işiten Sultan Mehmed'in gönlü hoş oldu, sonra Karamanoğlu'na ve oğluna hilat giydirdi. Kös, sancak, atlar, katırlar ve develer verdi. Ve alınan şehirlerini de yine ona sadaka edip gönderdi.

Karamanoğlu, ordudan ayrılır ayrılmaz, Sultan Mehmed'in atlarının durduğu çayıra ulaştı. At oğlanlarının otlattıkları beylik atları ellerinden alarak, "Benim Osmanlı ile düşmanlığım kıyamete kadar kalıcıdır." deyip uzaklaştı. Bacı Hisarı dedikleri hisarı geçtikten sonra yine Osmanlı memleketini yıka yaka gitti.

Karamanoğlu'nun bu yaptıklarına bir anlam veremeyen beyleri, Karamanoğlu'na, "Niçin böyle edersin? Hani yemininiz?" dediler. Bunun üzerine Karamanoğlu, "O vakit koynumda bir güvercin vardı. O can üzerine *and içtim*. Sonra güvercini salıverdim, *and bozuldu*." dedi. Bu haberi işiten Sultan Mehmed, "O and onu bırakmasın, inşallah!" dedi."²⁰

Rüşvet almayacaklarına dair "kadılar"a yemin ettirilmesi

"Yıldırım Bayezid Han, Veziriazam Ali Paşa'yı çağırttı. Söyledi: "Ali! Bu kadılar okumuşlar mıdır?" dedi. Ali Paşa: "Sultanım! Okumayan kişi kadı mı olur?" dedi. Yıldırım Han: "Ya okumuşlardır. Niçin yaramazlıklar ederler, okuduklarını tutmazlar?" Ali Paşa: "Sultanım! Bunların düşelikleri [ücretleri] azdır, başka cihetleri [gelirleri] yoktur" dedi. Yıldırım Han: "Bunlara bir cihet buluver" dedi. Ali Paşa, miras bölüşümünde bin akçada yirmi akça hisse koydu. Sonra şer'i mektup yazılsa her mektupta iki akça koydu. Her şer'i mektuptan iki akça almak o zamandan beri kaldı. Bu halkın dilinde vardır ki, Ali Paşa narhı iki akça dedikleri budur. Bu yolla kadıları ölmekten kurtarıp her birine *yemin ettirip* azat ettiler."²¹

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin, ilk iki yüzyılında çeşitli ülkelerle yaptığı andlaşmalar 15. yüzyıl Osmanlı kronik metinlerine *ahd*, *muâhede*, *sulh*, *musâlaha*, *yemîn*, *peymân*, *ahd ü peymân*, *and*, *barış* gibi Arapça, Farsça ve Türkçe sözcüklerle girmiştir. Osmanlılar, kendilerine karşı suç teşkil edecek, hatta savaş sebebi sayılabilecek fiilleri işleyen ülkelerin yöneticilerini, bir daha böyle bir fiile kalkışmamaları şartı ile *and verip*, yani yemin ettirip bağışlamışlardır. Osmanlı padişahları özellikle Müslüman ülkelere/beyliklere karşı savaştan ziyade problemlerin barışla çözülmesinden yana tavır takınmışlardır. Bazı ülke yöneticilerinin bilhassa Karaman beylerinin ve Tatarların *and bekler/sözünde durur* kavim olmadıklarına

²⁰ Necdet Öztürk, *age.*, s. 247, dipnot 3135.

²¹ Necdet Öztürk, *Oruç Beğ Tarihi*, 2. baskı, İstanbul 2008, s. 35, dipnot 211.

metinlerde özel vurgu yapılmıştır. Karaman beylerinin pişmanlık duyarak yaptıkları andlaşmaları çeşitli hilelerle bozmaları oldukça ilginçtir. Benzetme yerinde ise minareyi çalacak olanın kılıfını hazırlaması gibi onlar da meşreplerine uygun *and/yemin bozma (nakz-i ahd)* yolunu bulmuşlardır. Böylece içtikleri *anda* sadık kalmadıklarını çeşitli vesilelerle göstermişlerdir. Yine ilginç örneklerden biri de Yıldırım Bayezid'in rüşvet alan kadıları, uzun süreli hapisle veya başka şekilde cezalandırma yoluna gitmeyip, bir daha rüşvet almayacaklarına dair 'yemin ettirip' serbest bırakmasıdır.

Osmanoğullarının ettikleri yeminlere sadık kaldıklarını gösteren en tipik örneklerden biri, Osman Gazi'nin Ulubat Köprüsü'nü geçmeyeceklerine dair Ulubat Tekfuru'na verdiği yeminli sözdür. Osman zamanında edilen bu yeminin, bir buçuk asır sonra bile geçerli olduğunu Âşıkpaşazade ve Neşrî tarihlerinden öğreniyoruz. Osmanlılar yaptıkları bazı andlaşmaları *and/yemin* ile pekiştirme yoluna gitmişlerdir. Nitekim Çelebi Mehmed zamanında Bizans ile yapılan andlaşma, Kur'an ve İncil üzerine yemin edilerek sağlaştırılmıştır.

Kaynaklar

Atsız, Nihal, *Âşıkpaşazade Tarihi*, İstanbul 1949.

Atsız, Nihal, "Şükrullah, *Behcetü't-tevarih*", *Osmanlı Tarihleri I*, İstanbul 1949.

Öztürk, Necdet, *Anonim Osmanlı Kroniği*, İstanbul 2000.

Öztürk, Necdet, *Dütûrnâme-i Enverî*, İstanbul 2003.

Öztürk, Necdet, *Neşrî Tarihi*, İstanbul 2008.

Öztürk, Necdet, *Oruç Beğ Tarihi*, 2. baskı, İstanbul 2008.